

Юлія МАРІНА,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ДОСВІДУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації до нашої держави змінило життя кожного громадянина України. Війна внесла корективи в усі сфери та адаптувала державний апарат та право до нової реальності. Повноваження і компетенцію деяких державних органів було змінено та ухвалено низку законів для регулювання правових відносин в умовах нової дійсності. Прифронтові населені пункти зазнають обстрілів майже цілодобово, а окуповані території просто вражають масштабами звірств російських військових.

Одне з пріоритетних завдань слідчих підрозділів та криміналістів при документуванні та процесуальному оформленні обставин злочинів у місцях активних бойових дій – адаптуватися та максимально підготуватися до нових реалій. Наразі українське законодавство не передбачає залучення іноземних країн до розслідування злочинів, скоєних на території України, а отже, висновки експертів не можуть використовуватися в суді як докази. Але є винятки і при огляді місця події прокурори або слідчі мають право залучати іноземних експертів для проведення окремих слідчих дій. Європейська агенція, яка підтримує зв'язок з правоохоронними та судовими органами країн-членів ЄС надала інформацію, що розслідування російських воєнних злочинів наразі ведуться у 21 країні і мають всебічну підтримку Міжнародного кримінального суду (МКС).

У червні 2022 року ЄС та США, спільно з Великобританією, було створено Консультативну групу з розслідування злочинів проти людяності, яка має на меті сприяння розслідуванню злочинів в умовах збройного конфлікту. Україна постійно звертається до країн партнерів, щоб отримати допомогу з певним обладнанням та залучити необхідних фахівців. З такими експертними візитами до нашої країни приїжджали фахівці з Словаччини, Франції та Іспанії, зазвичай їх час перебування в нашій країні не перевищує 3 тижнів. Наприклад, Франція надавала українським правоохоронцям мобільну ДНК-лабораторію, яку вони залучали до роботи в Харківській області після звільнення міста Ізюм

у вересні 2022 року, де на околиці міста було виявлено масове захоронення з понад 400 осіб. Україна не мала відповідного обладнання для ідентифікації осіб, тому міжнародні партнери дуже допомогли. У березні 2022 року Литва, Польща, Словаччина, Естонія, Румунія, Латвія спільно з Україною створили слідчу групу для розслідування злочинів росії, вчинених на території України. Євроюсту надано дозвіл на збирання, обробку та зберігання доказів воєнних злочинів.

Заступниця начальника Департаменту нагляду у кримінальних провадженнях, Зера Козлиєва, зазначила, що співпраця в межах спільної слідчої групи дає змогу правоохоронним органам країн-учасниць оперативно обмінюватися інформацією щодо розслідувань. А Євген Крапивін, експерт Центру політико-правових реформ, наголосив про те, що міжнародний досвід є ключовим у роботі українських правоохоронних органів. Правознавці надають консультації з міжнародного права та прав людини на запити українських слідчих та прокурорів, проводять аналіз та виявляють проблемні питання у планах розслідування. У вересні 2022 року парламент розширив повноваження Міжнародного кримінального суду та дозволив самостійно проводити слідчі та процесуальні дії на території України за погодженням з генеральним прокурором. Це означало, що нагляд за дотриманням Кримінального кодексу в питаннях співпраці України з Міжнародним кримінальним судом буде здійснюватися офісом генерального прокурора. А процес реалізації вердиктів та рішень Міжнародного кримінального суду забезпечує Міністерство юстиції України.

Багато уваги цьому напряму приділив доктор юридичних наук Г. К. Тетерятник, який у своїх працях дослідив питання проведення огляду місця події в екстраординарних умовах. У своїй праці «Нормативно-правові та організаційно-правові питання проведення огляду місця події на території проведення ООС» він виділяє фактори, які впливають на специфіку проведення слідчих (розшукових) дій. Також ним досліджено питання розширення повноважень оперативних підрозділів у зоні ООС, а саме надання їм права проводити огляд місця події до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і без доручення слідчого, прокурора у невідкладних випадках. Акцентовано на необхідності узгодження з нормативно-правовими актами, які регулюють питання залучення судового медика до проведення огляду трупа, а також визначення можливості проведення огляду трупа як окремої процесуальної дії до внесення відомостей до ЄРДР. Проаналізовано передумови й перспективи впровадження процедури 3D-сканування під час огляду місця події. Запропоновані зміни до чинного Кримінального процесуального кодексу України з метою підвищення оперативності, ефективності огляду місця події, закріплення гарантій безпеки учасників

процесуальної дії на території проведення ООС [4].

Ще одним вагомим внеском для розуміння проблематики огляду місця події в умовах воєнного стану є праця доктора юридичних наук Тетерятника Г. К. «Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів», де він дослідив питання проведення огляду місця події, зважаючи на міжнародний та вітчизняний досвід. Автор акцентує на необхідності використання спеціальної криміналістичної техніки, дронів, гелікоптерів, 3-Д сканерів. Адже в умовах воєнного стану є пряма загроза слідчо-оперативній групі – можливий повторний обстріл території, мінування, напад диверсійного угруповання. Тому автором пропонується оптимізувати використання відео-, аудіозапису, аерофото-відеозйомки під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії в екстраординарних умовах. Адже у багатьох країнах світу свою ефективність довела практика застосування лазерних 3-Д сканерів під час огляду місця події, що дає змогу швидко відтворити реальну модель місця події і вивчати її на будь-якому етапі кримінального-провадження. У роботі охарактеризовані ситуації, в яких доцільно використовувати певний метод проведення огляду місця події, залежно від масштабів території, реальної або потенційної небезпеки, тривалості, наявності реальної або потенційної загроз для учасників, паралельного проведення аварійно-пошукових робіт. Автор пропонує ввести зміни до Кримінального процесуального кодексу України про можливість не вносити хід і результати огляду місця події до письмового протоколу у випадках, коли ця слідча (розшукова) дія була зафіксована за допомогою відео- аудіозйомки. За аналогією з ч. 2 ст. 104 КПК України, якою передбачено, що у випадку фіксування технічними засобами допиту, текст показань може не вноситися до протоколу [5].

Небезпідставно вважаємо, що Україна, на жаль, одна з єдиних розвинутих країн у світі, яка має такий широкий досвід провадження розслідування під час воєнного стану, адже воєнні дії на території нашої держави тривають ще з 2014 року. Щодо рекомендацій, то важливо було б поліпшити співпрацю з іноземними експертами та надати повноваження криміналістам самостійно проводити експертизи, які матимуть статус доказів в українському кримінальному процесі. Залучення міжнародних спеціалістів з великим досвідом роботи для проведення тренінгів з вибухонебезпечними предметами. Участь в таких тренінгах студентів профільних ЗВО та працівників правоохоронних органів, всіх, хто безпосередньо може бути присутнім при проведенні слідчих дій. Роз'яснення щодо найпоширеніших предметів, які залишаються на місцях обстрілу, надання технічних характеристик та потужностей боєприпасів та інших небезпечних предметів, що несуть загрозу життю і здоров'ю.

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Верховна Рада України*.
3. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30.
4. Тетерятник Г. К. Нормативно-правові та організаційно-правові питання проведення огляду місця події на території проведення ООС. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Ч. 3. 64–67.
5. Тетерятник Г. К. Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С. 233–240.

Артур МАРГУЛОВ,

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗМІНА МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальне питання українського суспільства часів незалежності – українізація. Відновивши державність, суспільство та влада зіштовхнулись із практичними наслідками сторічної русифікації. Негативні наслідки цих процесів були наочні в усіх сферах життя суспільства. Небажання, байдужість та нерозуміння необхідності українізації було типовим явищем останніх десятиліть. З кожним новим президентом посилювались процеси українізації але, неодмінно, наштовхувались на опір з боку різних верств суспільства. Пошуком ефективної моделі українізації були зайняті майже всі наукові та громадські установи в державі.

Відсутність тривалого формату української державності унеможливило напрацювання дієвих метод українізації суспільства. Перша половина ХХ ст. відзначилась насиченістю такої практики. Першим прикладом був період української революції 1917–1921 рр. За нетривалий період різні формати української національної державності мали певні досягнення у відновленні освітнього процесу національною мовою, заснуванню освітніх, культурних та наукових закладів. Єдиною проблемою цих кроків було нетривалість у часі. Наступним експериментальним періодом можна вважати радянську політику «українізації». Радянська за змістом та суттю вона мала більш тривалий та